

A CÉLBA VETT EMBERI MÉLTÓSÁG

A jogvédelem ítélkezési tapasztalatai

Kovács Helga*

Az Apple tech-óriás 2024 májusában kezdte reklámozni legújabb fejlesztésű tabletjét. A csúcstechnológiás termék azonban nem a kiemelkedő minőség, az innovatív technológia és megbízható teljesítmény miatt vált pillanatok alatt ismertté, hanem amiatt, hogy a cég meglehetősen meghökkentő módon fejezte ki a tablet – kétségkívül vonzó – tulajdonságait.

Az egyperces reklámvideó¹ egy ipari környezetbe helyezett zúzógépet mutat be működés közben. A gép fém talpazatára a kultúra és technológia szimbolikus tárgyait és vívmányait állították, például egy Beethoven-mellszobrot, játékokat, könyveket, fényképezőgépeket, festőkészletet, metronómot, bakelit lemezjátszót, hangszereket, kottát. A cselekményben a zúzógép felső lemeze ereszkedni kezd és maga alá préseli ezeket a tárgyakat: a trombita elhajlik, a gitár szilánkokra törik, a pianínót és a kitett kottát szívárványszínűre festi a szétrepedt festékkészlet, billentyűk repkednek, a szobor nyaka kibicsaklik és lassan minden eltűnik a présgép alatt. Utoljára egy emberi arcocskát formázó emoji gumilabdát látunk, amint a csodálkozó, ijedt szempár kipattan a helyéről, majd a prés összearul. A beálló pillanatnyi csend és füstfelhővel járó robbanás után újra indul a zúzógép és a felemelkedő lap alatt mindössze egyetlen tárgy fekszik: egy csillogó-villogó, minden addiginál vékonyabb tablet. A történet zenei aláfestése Sonny és Cher egy slágere, amelynek címadó sora, az „All I ever need is you” a tablet megjelenésekor hallható.

A reklámot a várakozások szerint már az első napokban többmillióan látták, de nem telt bele egy hét és világossá vált, hogy éppen a szándékolttal ellentétes hatást érte el. A megtekintők jelentős része felháborodott a tartalom mögöttes üzenetén, amely szerint az emberi kultúra, a kreativitás eredményei semmivé tehetőek, lezúzható hulladékok, mert minden teremtett értéket, mindenféle produktivitást képes pó-

* PhD-hallgató, PPKE JÁK. ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-1932-530X>

¹ Crush!/Ipad Pro/Apple reklámfilm. <https://www.youtube.com/watch?v=ntjkwIXWtrc>

tolni egy papírvékonyaságú digitális kütyü. Az Apple – látva a reakciókat – gyorsan kihátrált a reklám mögül és bocsánatot kért a közönségtől, elismerve, hogy túllőtt a célon. Ha belegondolunk, hány szűrőn kellett keresztülmennie ennek a videónak, hányan látták és minősítették a tartalmát a hozzáértés és a magas minőség érdekében, adekvát kérdés, hogyan fordulhatott elő, hogy senki nem akadályozta meg a megjelenést. De a videónak ezen kívül is van érdekessége, mégpedig a kontextussal kapcsolatos megítélés. Eljátszhatunk a gondolattal, hogy ha például a híres olasz képzőművész, Maurizio Cattelan egyetlen változtatás nélkül, saját művészeti alkotásaként mutatta volna be ezt a kisfilmet, azzal lenne bármilyen probléma? Valószínűleg az égvilágon semmi. Nagyon egyszerű okból; mert akkor mindenki az ellenkező értelmet tulajdonítaná a látottaknak: hogy hogyan nő fölénk a digitális technika, hogyan pusztítja el az emberi társadalom szimbolikusan legértékesebb eredményeit. Keveseknek jutna eszébe háborogni magán a romboláson, a mondanivaló kivitelezésén, hiszen a művészeti környezetben a történet a valóságközeli tartományból átköltözne a biztonságos elméleti feltevések közé. Nem annak lenne jelentősége, hogy mennyire durva a kifejezőmód, hanem annak, hogy az igazi értékek megóvása közös felelősségünk. Ekkor az alkotói megjelenítés módja csupán a fő gondolat háttéréül szolgálna, az eredeti reklám által kiváltott sokkhatás nélkül.

1. A szólásszabadság határainak tágulása és az emberi méltóság helye a személyiségvédelemben

Nagyjából ez a helyzet az emberi méltósággal is. Sokan és sokféleképpen kifejezhetik véleményüket a világról, a demokratikus társadalmak közösségének gondolatcseréjében helye lehet mindenféle kérdésnek, állításnak, nézetnek, vízióknak. A hatályos írott jog fejezi ki ennek a gondolatfolyamnak az aktuális tűrészatárait, azokat a szempontokat, amelyek alapján eldönthető, hogy egy megnyilvánulás beletartozik-e az elviselendő tartományba, vagy már túl van azon. A közéleti véleménynyilvánítás határainak megengedőbb megvonása például azzal a következménnyel jár, hogy a közügyben alkotott véleménynél megszokottá válik az erőteljes, túlzó vagy botránkozató, akár a durva, vulgáris kijelentések használata is, tehát a közbeszéd színvonala jelentősen romlik. A jogi tűrészatáron belül maradás szempontjából mindehhez ma elég, ha a vélemény kifejezési formája a vélemény tartalmához képest nem önkényes, indokolhatatlan.²

A folyamatnak azonban ezzel még nincs vége. A közéleti kérdésekben szokványossá váló, általában jogi következmények nélküli beszéd érezteti hatását más, nem a nyilvánosság előtt alakuló társas kapcsolatokban is és hosszabb távon ugyanolyan bomlasztó hatása van, mint bármilyen morális követelmény kiiktatásának az emberi érintkezésből. Ha teljesen elfogadott egy miniszterelnököt úgy kritizálni, hogy a demonstrációban használt táblán durva trágársággal minősítik,³ nehéz lenne amellet érvelni, hogy

² Ld. például a 7/2021. (II. 19.) AB határozatot, Indokolás [37].

³ „OIG” feliratot tartalmazó kép a hírányagban. Németh Márton Sándor – Szikora Tamás Zsolt: Orbán olyat tett Kötcsén, amire már évek óta nem volt példa. *Index*, 2024. szeptember 7. <https://index.hu/belfold/2024/09/07/orban-viktor-kotcse-sajtotajekoztato-video/>

a hétköznapi kommunikációba nem fér bele az egymás minden korábit felülmúló módon való gyalázása. Hiszen a vitában résztvevők cselekvése lehet kölcsönös, a hangnem közöttük megszokott. Az ilyen beszéd környezetének, előzményeinek és céljának kiemelt jelentősége van, és a beszéd célja ugyan nem szentesíti, de megengedetté teszi az eszközt. A közéleti szereplőre használt „pszichopata”, „médiapszichopata” jelzők használata például a bíróságok és az AB értelmezésében is olyan értékítélet, amely meghökkentő, nyers, figyelemfelkeltő, vitriolos stílusú, de nem lépi át azt a határt, amelyet a jogvédelmet kérőnek – aki az adott esetben az ország egyik legismertebb, legjelentősebb médiaszemélyisége volt – a fokozott tūrésí kötelezettség keretében még el kell viselnie.⁴ Az efféle megszólalás az érintett emberi méltóságát, de még becsületét vagy jóhírnevét sem sérti, így a bíróság. Csekély vigaszként persze hozzátehetjük, hogy akit a XXI. században „pszichopatanak” hívunk, az a IX. században „mentálisan stabilnak” számított.⁵ Minden csak a kontextus függvénye és az ördög mindig a részletekben rejlik.⁶ Ebből a jogértelmezésből az emberi méltóság profitál a legkevesbé, és mára már kijelenthetjük, hogy a véleményalkotás megítélésének folyamatos relativizálása meredek lejtőre kormányozta a személyiségi jogok védelmét.

A hatályos jog az emberi személyiség bizonyos vonatkozásait – leginkább a külvilág által érzékelhető jegyek révén – kifejezett védelemben részesíti, de az emberi méltóság elleni támadást általánosságban és feltétlenül is oltalmazni kívánja. Ez teljes összhangban áll az Alaptörvény II. cikkének az emberi méltóság sérthetlenségét kinyilvánító rendelkezésével. Az emberi méltóság védelméhez való jog ugyanakkor csak az emberi státusz jogi meghatározójaként korlátozhatatlan, míg mint általános személyiségi jog és a belőle származó személyiségi jogok korlátozhatók. Ennek lenyomata a Ptk. 2:44. §-ában foglalt rendelkezés, amely kivétel a 2:43. §-ban nevesített személyiségi jogok védelmének főszabálya alól.⁷

A Ptk. nevesített tényállásai – főként a becsületsértés, a hírnévrontás és a képmással, hangfelvétellel visszaélés tilalma révén – jogvédelmet nyújtanak az érintettnek a személyét ért bizonyos támadások ellen. Az emberi méltóság általános védelemben részesítése azonban kiküszöböli a tényállásszerűség megállapítását akadályozó tényezőket azokban az esetekben is, amikor a jogsértés nyilvánvaló, azonban nincs a tényleges helyzetre vonatkozó, specifikált törvényi szabály.

Közismert az AB-nak a 8/1990. (IV. 23.) AB határozatban kifejezett méltóság-fogalma: az AB az emberi méltóságot az ún. ‘általános személyiségi jog’ egyik megfogalmazásának tekintette, amely minden esetben felhívható az egyén autonómiájának védelmére, ha az adott tényállásra a konkrét, nevesített alapjogok egyike sem alkalmazható.⁸ Az AB ezzel a megfogalmazással lényegében az előbbi jogfelfogást öntötte formába, alkotmányjogi terminológiával fejezte ki az emberi méltóság megragadha-

⁴ 3145/2018. (V. 7.) AB határozat, Indokolás [84].

⁵ Tom Shippey: *Kacagva halok meg. Élet és halál viking módra*. Pécs, Alexandra, 2023. 24.

⁶ Timothy Garton Ash: *Szólásszabadság. A globálisan összekapcsolt világ tíz alapelve*. Budapest, Európa, 2022. 303.

⁷ 7/2014. (III. 7.) AB határozat, Indokolás [43].

⁸ 8/1990. (IV. 23.) AB határozat (ABH 1990, 42, 45).

tóságából eredő nehézségek feloldásának lehetséges módját. A fogalom nem sokkal később beépült a Ptk.-ban nevesített személyiségi jogok ítélkezési gyakorlatába.

A hatályos Ptk. 2:42. §-ban megfogalmazott generálklauzula felhatalmazza a bíróságokat arra, hogy a méltóság fogalmat árnyalttá tegyék, tartalmát saját jogértelmezésükkel alakítsák, határait az életviszonyokra figyelemmel, azokhoz szervesen illeszkedve vonják meg. Ez a törvényi felhatalmazás nagy felelősséget ró a bíróságokra, megkövetelve tőlük, hogy a méltányosság és mértékletesség középvezetékén tartásuk a közbeszédet, olyan helyzetet teremtvé, amelyben az egymással konkuráló alapjogok gyakorlása kiegyensúlyozott.⁹

Az AB a 7/2014. (III. 7.) AB határozattal beemelte az ítélkezésbe az érintett személy emberi státuszának teljes, nyilvánvaló és súlyosan becsmérő tagadását, mint olyan megnyilvánulást, ami az emberi méltóság korlátozhatatlan aspektusába ütközik. A 13/2014. (IV. 18.) AB határozat pedig elvitatta az ilyen vélemény védettségét. Az AB iránymutatás abban volt más, mint a korábbi jogértelmezési gyakorlat, hogy a mérce felállításánál nem elsősorban a becsmérő vagy gyalázkodó jellegre koncentrált, hanem a tartalom irányultságára. A jogsértés mibenlétét tehát távolította a külvilág számára érzékelhető jegyek (pl. az ember küllemével, testi alkatával kapcsolatos vonások) kritikájától, azokat alapvetően a becsület védelmének körébe utalva. Az emberi méltóság-sértéseket pedig az olyan megnyilvánulásokra tartotta fenn, amelyek kifejezetten, célzottan az ember személyiségét támadják.

A Bírósági Határozatok Gyűjteményében szereplő ítéletek tanulmányozásából mégsem vonható le olyan következtetés, hogy a polgári joggyakorlat ezt az iránymutatást teljes mértékben megértette és elfogadta volna. A régi Ptk. joggyakorlatában kialakult szempontrendszer továbbra is érezteti hatását.

Egy jellemző példában az alperes internetes oldalon politikai ellenlábását egy ókori versből kölcsönvett idézet révén „puffadt dögnek”, illetve „disznó állatnak” titulálta. Idézte a Gazdag turista című, Kr. e. VI. századból származó költeményt és illusztrációként használta hozzá az országgyűlési képviselő saját Facebook-oldalán közzétett fényképét, állítva, hogy nincs új a nap alatt. A kép a képviselőt turistaként ábrázolta, a vers pedig az „Utazz, puffadt dög” fordulattal kezdődött és a „te disznó állat” kifejezéssel zárult. A bíróságok a kifogásolt szövegrészek használata miatt nemcsak a becsület, hanem az emberi méltóság megsértését is megállapították, vagyis úgy találták, hogy a két tényállás nem különült el egymástól, hanem egyidejűleg valósult meg. Érdemi indokolás híján nyitva maradt azonban az a kérdés, hogy miből tartották levezethetőnek a többszörös jogsértés megvalósulását. Ebből az a tanulság, hogy a régi joggyakorlat talaján érzékelhetően nehezebb volt a két jog elkülönítése, mint együtt kezelése még annak ellenére is, hogy a bíróságok – talán Törő Károly jelentős hatására¹⁰ – csak fokozatbeli különbséget láttak a becsület- és az emberi méltóságsértés között. Ugyanerre következtet Koltay András is, aki 2012 előtti határokat elemezve állapítja

⁹ Ld. 6/2021. (II. 19.) AB határozat, Indokolás [40].

¹⁰ Törő Károly: *Személyiségvédelem a polgári jogban*. Budapest, KJK, 1979. 421.

meg, hogy a legtöbb döntés egymás megfelelőiként értelmezi a becsület és az emberi méltóság jogát.¹¹

Az emberi méltóság megsértésének önálló bírósági megállapítására a hatályos jog alapján is ritkán kerül sor, ami összhangban van azzal a tapasztalattal, hogy a legtöbb sérelmezett tényállást elnyeli valamelyik nevesített személyiségi jog és az emberi méltóságra történő hivatkozás alapvetően speciális helyzetekre lehet irányadó. Az ítélkezésre a korábinál tudatosabb, ‘vagy az egyik, vagy a másik’ szemléletmód jellemző, méghozzá a perben megjelölt, nevesített tényállás alkalmazhatósága felől vizsgálva a jogkérdést. A tényállások egymást kizáró volta tehát – legalábbias a felsőbb bíróságok gyakorlatában – nem vitás. Az Alaptörvény negyedik módosításával kifejezetten kinyilvánított szemléletváltás azonban, amely a nevesített személyiségi jogok fölé helyezte az emberi méltóság védelmét [2:42. § (2) bekezdés], a vártakkal szemben a gyakorlatban nem okozott érdemi változást.

2. A méltóságsértés megállapításának nehézségei

Az emberi méltóság megsértését állító felperes követelésével kapcsolatban a bíróságok nem kerülhetik meg annak meghatározását, hogy mit értenek emberi méltóság és abból fakadó védelmi igény alatt. Az ügyben feltárt tényeknek az alkalmazandó tényálláshoz rendelése, ezen belül a jogi rendelkezés értelmezése a jogalkalmazás magától értetődő mozzanata, a jogvita eldöntésének meghatározó eleme. A bíróságok azonban – szemben a személyiségi jogitól eltérő tárgyú perekkel – ezt a feladatot úgy teljesítik, hogy lehetőleg nem foglalnak állást határozottan az emberi méltóság mibenlétéről, inkább úgy határolják körül a tárgyat, hogy *mi nem tartozik abba*. Az emberi méltóság nem jogi terminus technicus, nincs sem alaptörvényi szintű, sem törvényi definíciója, a sérelem határainak megítélése bizonytalan és olyan állásfoglalást igényel, amely szokatlan a bírói szerepkörtől. Nyilvánvaló ugyanis, hogy a döntésnél nemcsak a törvény mögé épült gyakorlatnak van jelentősége, hanem azt legalább ennyire befolyásolja a bíró saját erkölcsi felfogása, illetve az a tény, hogy mit gondol az emberi érintkezés megengedhető határaitól. A jogi határok megvonása és a bíró személyes meggyőződése természetesen nem feltétlenül azonos, de jellemzően nem is áll szélsőségesen távol egymástól. A bíróságok az ítéletek indokolásának tanúsága szerint igyekeznek elkerülni az említett állásfoglalást, a személyes nézet kinyilvánítását, leginkább afeletti aggodalmukban, hogy a döntés nem lesz objektívnek (a Kúria sértő jellegre állandósított pleonazmusa szerint „külső, objektív mércéjűnek”¹²) tekinthető. Ez a törekvés vezet ahhoz a jelenséghez, hogy az emberi méltóság fogalmának értelmezését korábbi, a bírói gyakorlatban régóta megszilárdult, néhány jellegadó vonásból összefűzött felsorolással, vagy jogirodalmi idézetekkel váltják ki.

Az első megoldásban rejülő veszély az, hogy időtállósága kétséges. Az AB iránymutatása ellenére a bíróságok – különösen kezdetben – nehezen birkóztak meg azzal, hogy

¹¹ Koltay András: Az emberi jogok, az emberi méltóság és az alkotmányos rend védelme a magyar média-szabályozásban. *In Medias Res*, 2012/1. 41.

¹² Pl. Kúria Pfv.21.305/2022/5.; Pfv.20.766/2021/5.; Pfv.21.238/2020/8.

az emberi méltóság megsértésére alapított kereseteket többé nem a hírnév- és becsületvédelem körében bevett mércékkel kell megítélniük. Elég rátekinteni a Bírósági Határozatok Gyűjteményére, amelyben fő szabály szerint az Alaptörvény hatálybalépése óta kihirdetett határozatokat találjuk. Több mint száz ítélet indokolásában szerepel az a megfogalmazás, amely szerint az érintett emberi méltóságának megsértését jelenti, ha „nem az önbecsülésének, az emberi érintkezési formák követelményeinek megfelelő elbánásban részesítik, ha emberi mivoltában megalázzák, vagy hátrányos helyzetbe hozzák”.¹³ Ez az értelmezés a régi Ptk. 76. §-ának joggyakorlatából ered, de a legfrissebb ítéletek is változtatás nélkül, visszatérő formulaként idézik annak ellenére, hogy a megfogalmazás elemei – az emberi mivoltban való megalázás kivételével – teljes mértékben relativizálódtak és a méltóságsérelem körülírására egyáltalán nem alkalmasak. Az önbecsülés és a társadalmi környezet egyénről alkotott véleménye, a személy megítélése egyértelműen a hírnév- és becsületvédelem körében értékelhető szempontok, a méltóságsértés vizsgálatánál nem játszanak szerepet.

A fogalom meghatározás másik módja, a jogirodalmi idézet felhasználása azonban legalább ilyen problémás. Az efféle szövegrészlet gyakran az általánosság szintjén mozog és csupán a bírónak egy másik szerző véleményével való azonosulását fejezi ki, önálló gondolat hozzáadása nélkül. Az ilyen magyarázatok általában híján vannak az ügy konkrét körülményeire vonatkoztatásnak, és forrásuk – egy lexikonból vett szócikk, vagy jogirodalmi idézet – gyenge lábon állóvá teszi az általánosság szintjén maradó indokolást. Erre példa:

„Az emberi méltóság sérelme olyan jogosultságok védelmét jelenti, melyek természetesen magában foglalják az emberi személyiségből fakadó azon jogokat, melyek az emberi mivoltból származnak és az adott ember társadalomban való elhelyezkedéséhez kötődnek. Ebből következik, hogy a polgári jogban a védelem középpontjában az emberi személyiségből fakadó azon jogok vannak, melyek az embert emberré teszik, az emberi létezés központi magját képezik és mely az emberi személyiséghez a társadalmi közeg vizsgálata nélkül is hozzátartozik (Ptk. Kommentárja, Opten informatikai Kft. 2014. I. kötet 249.- 254. old.)”.¹⁴

Az adott ügyben a bíróság ezzel a magyarázattal be is érte a döntés indokolásában.

Az AB sem tett sokat a helyzet feloldásáért. Az általa a „kifejezetten, célzottan az ember személyiségét támadó” megnyilvánulásokra behatárolt értelmezés bár kísérletet tesz a behatárolásra, még mindig túlságosan tág, abba beleérthető mindaz, ami a becsületet vagy a jóhírnevet sértő személyeskedő, bántó, durva közlések körében is értékelhető lenne. Nem hagyható figyelmen kívül, hogy az AB a méltóságsértésnek csak lehetséges példájaként említette, ha a megfogalmazott vélemény „az érintett személy emberi státuszának teljes, nyilvánvaló és súlyosan becsmérő tagadásaként már nem

¹³ Pl. Kúria Mfv.10.065/2023/6.; Mfv.10.158/2021/4.; Mfv.10.051/2021/11.; Pfv.21.274/2016/4.; Kfv.37.151/2014/4.

¹⁴ Pl. Fővárosi Törvényszék 21.670/2023/7.

az új Ptk. 2:43. §-ában foglalt nevesített személyiségi jogokba, hanem a 2:42. §-ban foglalt emberi méltóság korlátozhatatlan aspektusába ütközik”.¹⁵ Az emberi mivolt megkérdőjelezése azonban nem zár ki más tényállásokat a méltóságsértés lehetséges megvalósulásai közül és korántsem oldotta fel az összes értelmezési problémát, sőt, bizonyos értelemben zsákutcának bizonyult. A bíróságok ugyanis hajlamosak voltak az előbbi megfogalmazást egyetlenként kezelni, a „dehumanizálással” azonosítani és önmagában emiatt megállapítani az emberi méltóság megsértését.

A Kúria 2014-ben választási ügyben elvi élel mondta ki, hogy az állattal való azonosítás *mindenkor* dehumanizálja az érintett személyt, és ez az adott esetben alkalmas lehet az emberi méltóság megsértésére. A választási kampányfilmben szereplő majmokat a két konkurens jelölt hangján szólaltatták meg. A Kúria szerint a majommal való azonosítás eredményeként az állat negatív tulajdonságai a jelöltekhez kötődtek, miközben a kampányoló jelölt humán formában jelent meg.¹⁶ A politikai ellenlábásoknak majommal történő azonosítását az Alkotmánybíróság is ugyanígy értékelte.¹⁷ Erősen kétséges azonban, hogy a filmet megtekintők között akadt-e olyan, aki a majomként szerepeltetést az érintettek emberi státuszának teljes, nyilvánvaló és súlyosan becsmérlő tagadásaként értékelte. A bíróság talán túlértékelte a provokáló szándékot és figyelmen kívül hagyta, hogy az állattal való azonosítás nyilvánvalóan *nem minden körülmények között* vezet dehumanizáláshoz, elég csak a bizalmas kommunikációban használt becenevekre, a La Fontaine-től, vagy a néphagyományból kölcsönvett minősítésekre gondolni.

Más ügyben a bíróság olyan fogalom meghatározással élt, amely a „további értelmezést igénylő értelmező rendelkezés” klasszikus példája lehetne. Az indokolás szerint az emberi méltóság sérelme csak akkor valósul meg, ha a sérelmezett tartalom a felperes emberi mivoltát kérdőjelezi meg vagy a minden embert megillető alapvető tisztelet megadását mellőzi.¹⁸ Feltűnően hiányzik a vizsgálati szempontok közül a súlyosan becsmérlő jelleg, de a meghatározás enélkül is bizonytalan, többféle értelmezést tesz lehetővé, a „szokásos” dehumanizáló jelleg túlhangsúlyozásától a társadalmi érintkezési szabályok megszegésének értékeléséig.

Egyértelműen az emberi méltóság megsértésére következtetett viszont a bíróság abban a perben, amelyben az országgyűlésben felszólaló felperes vehemens kirohánása után készült írásában az alperes őt egy géntechnológiai eljárás eredményeképpen létrejött, állatias létformaként, rajzás idején baktériumokat terjesztő félig ember, félig kullancs eredetű organizmusként, illetve egy létező háttérhatalom biológiai fegyvereként határozta meg. A jogsértés megállapítása azonban nem az extrém, fantasztikumba hajló kifejezésmódra, hanem közvetlenül arra volt visszavezethető, hogy a szerző mondanivalója nem kapcsolódott egyértelműen a közügy megvitatásához. Emiatt a bíróság azt kizárólag személyeskedő, öncélú támadásként értékelte, vagyis logikája szerint a képi hasonlat a közügybe ágyazva nem lehetett volna szankcionálható.¹⁹ Ezzel

¹⁵ 7/2014. (III. 7.) AB határozat, Indokolás [62].

¹⁶ Kúria Kvk.37.441/2014/2.

¹⁷ 3122/2014. (IV. 24.) AB határozat, Indokolás [17].

¹⁸ Fővárosi Ítéltábla Pf.20.289/2019/5. és Fővárosi Ítéltábla Pf.20.331/2019/5.

¹⁹ Fővárosi Ítéltábla Pf.20.166/2021/5.

az érveléssel az a probléma, hogy az alaptörvényi oltalom alatt álló emberi méltóság a véleménynyilvánítás külső korlátjaként valamennyi természetes személyre azonos mértékben vonatkozik. A közszereplőt a közügyhöz kapcsolódóan lehet erőteljesebb kritikával illetni, de az alkotmányos törvényértelmezés nem az emberi mivoltot támadó véleménynyilvánítást teszi védetté. Ebből a szempontból nincs jelentősége annak, hogy egy közlés közügyben történő megszólalásnak, alanya közszereplőnek minősül-e. Az AB iránymutatása egyértelmű: ha a véleménynyilvánítás eleve a védett szféra megsértésére irányul, az alapjog gyakorlását a jog nem támogathatja. A bíróságoknak ezért szem előtt kellene tartaniuk, hogy amennyiben a közlés az emberi méltóságot sérti, akkor már sem a témának, sem az érintett státuszának nincs jelentősége a jogsértés megállapítása és jogkövetkezményeinek levonása szempontjából. Emiatt az olyan ítéletek, amelyek jogi okfejtése rendre azzal a megállapítással zárul, hogy a közlés oly mértékben sérti az érintett emberi méltóságát, amit „még a közszereplő felperesnek sem kell eltűrnie”²⁰ a joggyakorlat következtelenségéről árulkodnak.

Beszédes, hogy a bíróságok a véleménynyilvánítás jogának az emberi méltósághoz mérése tekintetében általában nem ismerik fel, hogy az alkalmazandó tényállás (az emberi méltóság megsértésének) kimerítése esetén a jogellenességet kizáró körülmények (tipikusan a hármasszempontrendszer) vizsgálata inadekvát, ezért szükségtelen. Pedig ezt az AB más összefüggésben is világossá tette. A 3206/2013. (XI. 18.) AB határozat gondolatmenete abból indult ki, hogy az Alaptörvény IX. cikk (1) bekezdése szerinti véleménynyilvánítás szabadsága mindig csak az Alaptörvény értékrendjén belül értelmezhető, és

„a véleménynyilvánítás szabadságának alaptörvényi védelme eleve nem terjed ki azokra az esetekre, amikor valaki a véleménynyilvánítás szabadságát úgy gyakorolja, hogy az mások emberi méltóságának, továbbá a magyar nemzet, a nemzeti, etnikai, faji vagy vallási közösségek méltóságának a megsértésére irányul. Ezért ezen tényállások tekintetében az Alaptörvény IX. cikk (1) bekezdésének sérelme fel sem merülhet”.²¹

Az Emberi Jogok Európai Egyezménye ugyan nem tartalmaz kifejezetten az emberi méltósággal foglalkozó cikkelyt, az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlata azonban – különösen a gyűlöletbeszéddel, a holokauszttal és más történelmi tények tagadásával, a rasszista uszítással kapcsolatban – határozott a tekintetben, hogy az olyan beszéd, amely nem egyeztethető össze az Egyezmény által hirdetett és garantált értékekkel, a joggal való visszaélésre vonatkozó 17. cikk alapján nem élvezi a 10. cikk védelmét.²² Ha tehát egyesek a véleménynyilvánítási szabadságukat olyan célokra

²⁰ Pl. Fővárosi Ítéletábla Pf.20.166/2021/5.

²¹ 3206/2013. (XI.18.) AB határozat, Indokolás [22]–[23].

²² Pavel Ivanov v. Russia, Application no. 35222/04., 2007. február 20-i befogadhatósági döntés; továbbá: Lehieux and Isorni v. France, Application no. 24662/94., 1998-VII, no. 92., 1998. szeptember 23-i ítélet, 50. bek.

használják, amelyek ellentétesek az Egyezmény betűjével és szellemével, a 17. cikk alkalmazása nem jöhet szóba.²³

Ezt a szempontot a Kúria az emberi méltóság megsértésének megítélését tekintve is figyelembe veszi, mert érvel úgy, hogy az EJEB a hasonló jellegű jogsértéseknél az Emberi Jogok Európai Egyezményének szólásszabadságot védő 10. cikke mellett a joggal való visszaélést tiltó 17. cikket is figyelembe veszi, ide sorolva azt az esetet is, ha valaki visszaél a szólásszabadsággal.²⁴ Emellett adott ügyben helytállóan tartotta a másodfokú bíróság jogértelmezését, mely szerint

„nem tekinthető legitim védendő értéknek olyan magatartás magánjogi védelem alá vonása, amely ellentétes az Alaptörvény egyik értelmezési keretét adó Nemzeti hitvallással (különösen a történeti alkotmányunk idegen megszállás miatti felfüggesztésének elvetésével, a nemzetiszocialista bűnök elvülhetlenségében is megnyilvánuló elvetésével, az önrendelkezés elvesztésének tényével)”,

valamint

„ellentétben áll az [...] Egyezmény 17. cikkében megfogalmazott, joggal való visszaélést tiltó rendelkezésével. A másodfokú bíróság helytállóan értékelt az Alkotmánybíróság évtizedes következetes gyakorlatát, amelynek értelmében a jogszabályok értelmezése semmiféle totalitárius rendszer dicsőítése (sic!) nem minősítheti elfogadható magatartásnak [4/2013. (II. 21.) AB határozat, 16/2013. (VI. 20.) AB határozat]. Ilyen cselekmények tanúsításához ugyanis sem a nemzetközi jog (ennek részeként a Párizsban 1947. évi február hó 10. napján kelt békeszerződés becikkelyezése tárgyában elfogadott 1947. évi XVIII. törvény 2. cikk 2. pontja), sem az Alaptörvény nem biztosít védelmet”.²⁵

A közszereplésnek tehát azért nincs jelentősége a jogkérdés eldöntésénél, mert az emberi méltóság a véleménynyilvánítás szabadságának tekintetében külső korlátként viselkedik, illetve – más nézetek szerinti megközelítésben – a méltóságot támadó megnyilvánulás eleve kivont a védett szólás tartományából.

A személyiség és az identitás lényegét alkotó vonásokat támadó vélemény értékelésénél mégis szerepe van a közügynek és a közszereplésnek, csak nem a túrérszár különbsége, hanem az öncélúság vizsgálatának szükségessége miatt. Az emberi méltóság folyamatos célbavétele és kitettsége valójában ebből ered. Amennyiben ugyanis a megszólalásnak van egyértelmű politikai célzata vagy más üzenete, akkor vélelem szól amellet, hogy az nem öncélú és az emberi méltóságot sértőnek tartott tartalom csupán díszletként szolgál, vagyis elveszítheti a jelentőségét.

²³ Orban and Others v. France, Application no. 20985/05., 2009. január 15-i ítélet, 36. bek.

²⁴ Kúria Pfv.20.199/2020/7.

²⁵ Kúria Pfv.20.613/2021/4., Indokolás [41].

Ha onnan közelítjük meg a kérdést, hogy mi az, ami az emberben védelemre méltó, akkor talán könnyebb állást foglalni arról, hogy milyen kifejezés, ábrázolásmód támadja valójában az ember méltóságát. A 2014 utáni politikai kampányokat a véleménynyilvánítás szabadságának abszolút kiteljesedéseiként is vizsgálhatjuk. Ezek az időszakok sok példát szolgáltatnak arra, hogy a politikai vélemény kifejezése túlságosan gyakran történik az emberi méltóság rovására, legalábbis ami a gyalázkodó jelleget illeti, biztosan. Ki tudja manapság megmondani például, hogy a politikai ellenfelekről készített plakátok világában hol van a becsület és az emberi méltóság határa? Egy átlagos magasságú jelöltet törpenövésüként²⁶ ábrázolni és kigúnyolni, másokat rabruhában, a polgármester „börtönválogatottjaként” elnevezve óriásfelületen megjeleníteni²⁷ vajon mennyiben szolgálja a közjót? A ‘politikai korrektség’ egyetlen lehetséges és üdvözlendő értelme Frivaldszky János szerint az a beszédmód, amely a másikat nem sérti méltóságában.²⁸

Azt valljuk, hogy a társadalmi jó magában foglalja valamennyi egyén érdekét, és ezért az fölöttük áll. Ez annak a gondolatnak egyik elvi alapja, hogy az állam a társadalom bizonyos szféráit irányítása, ellenőrzése alá vonhatja. De mi történik, ha a modern állam téved a közjó meghatározása során? Ez természetesen nem csak a nemzeti jog problémája. Egy önkormányzati képviselőnőt csipkeharisnyában és magassarkúban, csupasz mellekkel, anyakocaként ábrázoló, lényegében prostituáltra hajazó, és a polgármestert tisztos öszes halántékkal, de öltönyös számárként mutató karikatúra²⁹ megmenekülhet a jogi felelősségre vonástól annak kijelentésével, hogy az alkotó azt csak viccnek, illetve a helyi politikával szembeni szatírának szánta? Merthogy az említett portugál ügyben – érthető magyarázattal, de disszonáns végkicsengéssel – voltaképpen ez történt.

Közmegegyezés van abban, hogy a véleménynyilvánításhoz való jog és a magánélet védelméhez fűződő jog egyenlő tiszteletet érdemelnek. Ebben minden hazai és nemzetközi fórum egyetért. De hogyan szolgálja a közérdeket az a döntés, amely szerint a jogsértés megállapításának ugyan helye van, de egyéb szankció alkalmazása – akár csak egy kisebb összegű pénzbüntetés kiszabása – már felborítaná a két jog közötti egyensúlyt?³⁰ Ha a jogsértésnek nincs olyan következménye, ami a jogsértőt ténylegesen sújtja, melyik jogi felfogás szerint érdemes önmagában a jogsértés megállapítását kérni a bíróságtól? A méltóság-kérdés ezekben a helyzetekben úgy jelentkezik, hogy az emberi természet védelmének logikája védekező és statikus, és nehezen állhat ellen a szólásszabadság dinamikus érvényesítését kívánó jogi törekvéseknek.

²⁶ „Mini Feriként” fut Márki-Zay a CÖF–CÖKA új plakátkampányában. *Mandiner*, 2022. január 19. <https://tinyurl.com/2aypmm4d>

²⁷ Kúria Pfv.20.055/2020/6. Az ügy alapja: Bemutatkozik Botka László börtönválogatottja címmel indít kampányt a Fidelitas. *VEOL Veszprém Vármegyei Hírportál*, 2018. október 25. <https://tinyurl.com/4m3w4tuz>

²⁸ Frivaldszky János: A politikai véleménynyilvánítás szükségessége, joga és felelőssége a közjó és a jó kormányzás szemszögéből. *In Medias Res*, 2016/2. 313.

²⁹ Patrício Monteiro Telo de Abreu v. Portugal, Application no. 42713/15., 2015. augusztus 24-i ítélet.

³⁰ Index.hu Zrt. v. Hungary, Application No. 77940/17., 2024. február 19-i ítélet, 40. bek.

Ez a féloldalas helyzet vezet olyan döntésekhez, illetve körmönfont indokolásokhoz, amelyeknek vajmi kevés meggyőző ereje van. Egy hazai bírósági döntés például értékelte azt a kijelentést, hogy valaki egy másik személy viselkedését „patkányizmus”-nak minősítette. A végkövetkeztetés szerint ez a szó kifejezőmódjában nem olyan mértékben bántó, sértő, lealacsonyító, hogy az alkalmas lenne az adott személy becsületének megsértésére. Az alperes a felperest *nem nevezte* állatnak, patkánynak, így a tettek minősítése – amellet, hogy az adott személyre vonatkozik – nem kötődik olyan szorosan az adott személyhez, mint ha a felperest magát patkánynak nevezte volna.³¹ Ezen el lehet töprengeni. Az átlagember, a jogkereső ezt a csűrés-csavarást nemigen tudja elfogadni.

A Bírósági Határozatok Gyűjteményéből vett példák azt mutatják, hogy a tárgyiasítás sem feltétlenül vezet az emberi méltóság, de még a becsület megsértéséhez sem. Nemcsak az anyakocaként ábrázolt portugál képviselő esetében, hanem hazai vizeken is az a tapasztalat, hogy a nők kifejezetten kitettek a szexista szatírának és az ő joaik egyebekben is gyakran forognak kockán a köz- és a magánélet területén egyaránt. A Kúria 2015-ben még olyan elvi tartalmat fűzött egy döntéséhez, amely szerint az emberi méltóság védelmére vonatkozó rendelkezés megsértését jelenti, ha a nőket szexuális tárgyként kezelik, kiszolgáltatott helyzetbe hozzák az ál-hazugságvizsgálaton feltett kérdésekre adott válasz közreadásával.³²

Ugyanez a fórum öt évvel később a „polgármester barbija” kifejezés miatt perló hölgy keresetével kapcsolatban azonban már azt állapította meg, hogy a „barbi” szóhasználatnak ugyan valóban van pejoratív tartalmú olvasata is (nem túlzottan okos nő), de ez objektív szemléletmód szerint nem tekinthető sem indokolatlanul bántó közlésnek, sem pedig gyalázkodásnak. Használata nem jelenti a személy dehumanizálását, tárgyként való kezelését, ilyen módon való minősítését. A bíróság szerint a közlés arról szólt, hogy a polgármester távozzon a helyi közéletből, vagyis egyértelműen politikai tartalmú véleménynyilvánításnak minősült.³³ Igaz, nem a polgármesterre, hanem a partnerére vonatkozott, aki nem volt közszereplő, csak éppen elnyelte őt (és személyiségi jogi védelmét) a közügyben megszólalás ereje.

A tapasztalatok szerint kifejezetten sok megfontolást igényel a személytelenség tipikus helyzetében, az online térben kifejtett vélemények jogi megítélése. Azok a mércék ugyanis, amelyeket a bíróságok a tartalom meghatározásánál szokásosan alkalmaznak, az online világban nem, vagy alig működnek.

3. Az emberi méltóságot sértő gyalázkodás az online felületeken

Az a közhely, hogy a jog jellemzően megkésve reagál a világ jelenségeire, az online tartalmak esetében nagyon is igaz. A világhálón megtalálható anyagait a nyomtatott hírek tükröképeként kezelő sajtónál ugyan nincsenek lényeges különbségek a felelősség megállapítása szempontjából, a sajtónak nem minősülő online tartalmak esetében

³¹ Fővárosi Ítéletábrá Pf.20.262/2021/5.

³² Kúria Kfv.37.151/2014/4.

³³ Kúria Pfv.20.796/2020/5.

azonban annál több a bizonytalanság. A bloggerre és a Facebook-felhasználóra például nem terjed ki az Smtv. hatálya, de mindegyikük gyakran megszólal felkapott, részben közügynek számító témákban. A hozzájuk kapcsolódó „többiek” (a kommentelők) miatt az eredeti téma kiszámíthatatlanul képlékennyé válhat, a blogger vagy a profitulajdonos akadályozó eszközei ehhez minimálisak. Mindannyiuk felett ott van a szolgáltatók közismerten áttekinthetetlen moderálási szabályrendszere, a folyamatban szereplők felelősségének határai pedig az állami szabályozás erőteljesebbé válásával még csak most kezdenek letisztulni. Ugyanakkor – jogi értelemben – alapproblémaként jelentkezik, hogy mi számít egyáltalán beszédnek, hogyan alkalmazhatóak a szólásszabadság ellenőrzésének szabályai az online térben, amikor ma már az internet alakítja e jog határait.³⁴ Az ilyen jellegű jogsértésekről döntő ítéletek indokolásában kevésbé tud érvényesülni az Alkotmánybíróság 13/2014. (IV. 18.) AB határozata nyomán kialakult hármas szempontrendszere, bár a bíróságok – amennyiben ez lehetséges – egy sérelmezett közlés megítélésénél, a mondanivaló meghatározásánál jelentőséget tulajdonítanak a kontextus-vezérelt értelmezésnek, figyelembe veszik a téma közügy jellegét, a közszereplés tényét és a közlés célját.

Általános tapasztalat azonban, hogy mindezen szempontok alkalmazhatósága a felhasználók által alakított online tartalmaknál erősen korlátozott. Gondoljunk a tömönatokban írt, de gyakran indulati elemekkel teletűzdelt, néha már értelmezési határokat feszegető kommentekre, amelyek szerzői egyidejűleg reflektálnak az eredeti bejegyzésre és egymás hozzászólásaira, téve mindezt logikai vagy bármiféle követhető rendezés nélkül. Bizonyos értelemben ez a folyamat a sajtóban is érzékelhető: a tényfeltáró újságírás visszaszorult és átvette a helyét a gyors impulzusok vezérelte, szenzációhajhász tartalom-előállítás.³⁵ Nyilvánvaló, hogy az említett alkotmányos szempontrendszert nem ilyen szövegekre találták ki. Más mérce azonban nincs, legfeljebb arra van mód, hogy az eset különleges körülményeinek a bíróságok nagyobb jelentőséget tulajdonítsanak.

Az ítélezési gyakorlat ilyen módon tekintetbe veszi azt a jellegadó vonást is, hogy az online fórumok ösztönzik a hasonló gondolkodású csoportok létrehozását. Ezekben a csoportokban sajátos nyelv, felhasználói viselkedési szabályok uralkodnak, ezért korántsem egyértelmű, hogy egy offline körülmények között elhangzó, durva mondat a csoport tagjai közötti viszonyban is megállapíthatóvá teszi-e például a becsület vagy az emberi méltóság megsértését.

Egy ügyben a bíróságnak a „névtelen idióta”, „nyomoronc”, valamint a „kényszerzubbony-töltelék” közléseket kellett értékelnie. Abból indult ki, hogy mindkét fél erős kifejezéseket használt, azonban a hangvétel az adott fórumon megnyilvánuló közösség tagjai között nem volt szokatlan, a közösség tagjai a véleményüket általában szabados formában fejtették ki. Ezért a jogsértés megállapítására nem is került sor. A kontextus és a (bíróság) által érzékelt ‘házsabályok’ tehát eredendően más megvilágításba

³⁴ Koltay András: *Az új média és a szólásszabadság. A nyilvánosság alkotmányos alapjainak újragondolása*. Budapest, Wolters Kluwer Hungary, 2019. 89–90.

³⁵ Koltay András: A social media platformok jogi státusa a szólásszabadság nézőpontjából. *In Medias Res*, 2019/1. 10.

helyezték az online beszéd értékének meghatározását, ezzel jelentősen csökkentve a közlő felelősségét.

‘Komment ügyekben’ a bíróságok úgy tekintenek a felperesre, mint aki

„önként lépett az internetes fórumok közönsége elé, vállalva az ezzel járó anonimitásból, mások bírálatának kitettségéből eredő hátrányokat, el kell tűrnie a bírálatokat, akár pozitívak, akár negatívak. A fórumok közönsége ugyanis kialakította azt a gyakorlatot, hogy bármelyik tag személye és eljárása értékelhető, szabadon bírálható. Ezért az ilyen közegben a fokozott tűrés kötelezettség elvárt működési elem”.³⁶

A bíróság által használt érveket eredetileg nem az ilyen helyzetekre találták ki, hanem a hivatásos közszereplővel kapcsolatos kritikák tűrés kötelezettségére. De mára már beszivárgott a nem közéleti témákat tárgyaló, nem közszereplők közötti kommunikáció értékelésébe is, az érintetteknek még annyi védelmet sem biztosítva, mint a Facebook, amely legalább moderál. Egy konkrét ügyben az egyik felhasználó nyolcvanegy kommentet sérelmezett, amik válogatott, zömében argó jellegű kifejezéseket tartalmaztak. A Bíróság az ügyben sérelmezett cselekvések közül mindössze egy mozzanatot tartott emberi méltóságot sértőnek; amikor a fél a kamerát egy földön fekvő állati ürülékkupac felé fordítva kijelentette, hogy amit mutat, az azonos a perbeli ellenfelével. A videóban megfogalmazott bírálat az érintett emberi mivoltának teljes, nyilvánvaló és súlyosan becsmérő tagadásaként az emberi méltóság korlátozhatatlan aspektusába ütközött, őt emberi mivoltában alázza meg.³⁷ De a végtelenül vulgáris szöveges tartalmak egyike sem minősült emberi méltóságot sértőnek.

Az ítéletekből kidomborodik egy ellentmondás: az online térben megjelenő, sokszor igénytelen, vulgáris, vagy argó nyelvezet egyértelműen alacsonyabb színvonalra ellenére sem eredményez több jogsértés-megállapítást, mint más kommunikációs tartalmak. Ebben szerepet játszhat az is, hogy a bíróság az ilyen megszólalást eleve nem tekinti értékes beszédnek, abból indul ki, hogy az érintkezés elfogadott formája a kifejezésmód egyszerűsítésével és akár közönségessé tételével jár, ahol a felületre belépő személy leginkább a platform moderálásától tarthat. Az ítéletek erre nem térnek ki, de az indokolásokat olvasónak kialakul az a benyomása, hogy a bíróságok az online tartalmakra általánosságban nem valódi, értelmes kommunikációként tekintenek, annak feltételezésével, hogy a névtelen vagdalkozás ritkán ér célba. Nem tudni, meddig marad a jogalkalmazás ezen a lefelé tartó spirálon, de ha azt akarjuk, hogy az efféle viták maradjanak a jogi vitarendezés terepén, akkor előbb-utóbb értelmes és érdemi válaszokat kell adni. Azzal, hogy a jog kivonul a tágabb értelemben vett becsületvédelem terepéről, ezt kockáztatjuk.

³⁶ Fővárosi Ítélőtábla Pf.20.322/2020/5.

³⁷ Fővárosi Ítélőtábla Pf.20.322/2020/5.

4. Kerülőút az emberi méltóság megvédéséhez

Érdekes fejleménye a személyiségi jogi gyakorlatnak, hogy az előbbieket megtapasztalva gyorsan szaporodnak azok a perek, amelyekben a felperes nem a méltóság, a jóhírnév vagy becsület Ptk.-beli tényállás szerinti megsértésére, hanem más jogi rendelkezésre alapítja a keresetét. Az egyes ember harca a sajtóval – törvény előtti egyenlőség ide vagy oda – az erőviszonyok egyenlőtlenségének történeteként is leírható. Egy hamis bulvárhírral elérhető anyagi előnyhöz képest néhány elvesztett sajtó- vagy személyiségvédelmi per a beárazott veszteség kategóriájába tartozik, nem utolsó sorban a jogi szabályozás jellege miatt. Annak modellje szerint ugyanis a sajtó felelősségéből eredő elszámoltathatósága a *jóvátételre*, nem pedig a *jó cselekvésre* vonatkozó kötelezettséget jelenti.³⁸ Sokan rájöttek már, hogy egyszerűbb a professzionális sajtó és az internet más szereplői ellen a személyes adatok védelmére hivatkozással pert indítani és villámgyorsan nyerni. Ez a stratégiai váltás teljesen észszerű, hiszen a sajtó és más tartalomkészítők adatokat kezelnek, vonatkoznak rájuk a személyes adatok védelmére vonatkozó nemzeti jogi és uniós rendelkezések és némelyikük az adatvédelmi hatóság eljárásában is fél lehet. Az ilyen eljárások sikerének valószínűségét növeli az a tény is, hogy a hatályos ágazati jogban nincs újságírói célú adatkezelésekkel kapcsolatos, az általános szabályoktól eltérő szabályozás.³⁹ Maga a GDPR is tíz kivételt határoz meg például a különleges személyes adatok (így például az emberi méltósággal szoros kapcsolatban álló vallási hovatartozás) kezelését érintően, ezek között azonban nem szerepel olyan esetkör (még a jogos érdekmérlegelés sem), amelyre hivatkozással az újságíró az általa írt cikkben jogszerűen hozhatna nyilvánosságra különleges adatot.⁴⁰

Egy magánéleti vonatkozású fénykép közzététele miatt indult per megnyerése korántsem reménytelen, ha a felperes a közzétételt személyes adatai jogellenes kezelésének is tekinti, tehát a perben a magánszféra megsértését állítva a képfelvétel jogosulatlan készítése és közzététele mellett önállóan sérelmezi az adatkezelés jogellenességét. Eldöntheti, hogy polgári perben a Ptk. alapján kéri a cikkben megjelent fénykép eltávolíttatását, személyes adatainak felhasználásával kapcsolatban az információs önrendezkedési jogról és információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény (Infotv.) rendelkezésre is hivatkozik, vagy az adatvédelmi hatósághoz fordul a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről szóló 2016/679 EU rendelet (GDPR) megsértése miatt. Természetesen dönthet a párhuzamos jogérvényesítés mellett is.⁴¹ Amennyiben a NAIH megállapítja a jogsértéseket és alkalmazza a lehetséges szankciókat (adott esetben például egy tízmillió forintos

³⁸ Paul Wragg: A sajtó elszámoltathatóságának korlátai. In *Medias Res*, 2017/2. 317.

³⁹ Schultz Márton: A GDPR 85. cikke szerinti véleménynyilvánításai szabadsággal kapcsolatos újságírási célú adatkezelések főbb kérdései. In *Medias Res*, 2023/1. 92. <https://doi.org/10.59851/imr.12.1.6>

⁴⁰ Péterfalvy Attila – Osztopán Krisztián: A személyes adatok magánjogi védelme a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság kapcsolódó gyakorlatában. In: Görög Márta – Menyhárd Attila – Koltay András (szerk.): *A személyiség és védelme. Az Alaptörvény VI. cikkelyének érvényesülése a magyar jogrendszeren belül*. Budapest, Eötvös, 2017. 399.

⁴¹ Ld. a Kúria Kfv.37.318/2023/7. ítéletét, Indokolás [6].

bírságot), a sajtónak kell a hatóság ellen közigazgatási pert indítania, amelyben a kérelmező (a polgári perben felperes) már nem vesz részt, és az erőviszonyok sokkal kiegyenlítettebbek. Ekkor sem kerülhető meg, hogy a jogvita eldöntését alapjogi mérlegelés előzze meg, de ez a felállás sokkal nehezebb helyzetbe hozza a sajtót, hiszen az ügyben adatkezeléssel kapcsolatos jogos érdeket kell igazolnia. Ezen kívül a közigazgatási bírság, mint szankció alkalmazása összehasonlíthatatlanul hatékonyabban szoríthatja rá a sajtót a felelősségteljes magatartásra, mint a polgári perben meghatározott, nagyságrendekkel alacsonyabb összegű sérelemdíj.

A közigazgatási perben az adatkezelő kötelezettségét a bíróság a GDPR 5. cikk (2) bekezdésében megfogalmazott elszámoltathatóság elvének figyelembevételével vizsgálja. A GDPR összetett szabályrendszere – és azzal összhangban különösen az Infotv. 6. § (1) bekezdés *b*) pontja – szerint az adatkezelő sajtószervnek a cikk megjelenése előtt érdekmérlegelést kell végeznie, még hozzá úgy, hogy be tudja mutatni, miért írja felül az ő adatkezelői jogos érdeke az érintett jogait. Ki kell választania, hogy mely célból, meddig és milyen adatokat kezel, milyen garanciális intézkedéssel biztosítja, hogy az adatkezelés csak a szükséges mértékben és arányosan korlátozza az érintett jogait. Gondoskodnia kell meghatározott garanciák beépítéséről, pl. az érintett tájékoztatásáról. Ráadásul az érdekmérlegelést nem utólag, hanem az adatkezelés előtt kell elvégezni. Ha ezek közül a feltételek közül bármelyik nem bizonyított, valamelyik okból nagy valószínűséggel megállapítható lesz a jogsértés.

Nyilvánvaló, hogy az adatvédelmi hatóság döntését felülvizsgáló közigazgatási perben annak bizonyítása, hogy a sajtószerv adatkezelése mind a GDPR-nak, mind az Infotv.-nek megfelelt, sokkal több nehézséget támaszt a fél számára, mint az emberi méltóság megsértésére alapított perben alperesként, a védekezés körében utólag előadott alapjogi érvelés. A hatékonyabb szankciórendszer és a rövidebb eljárási időtartam miatt számítani kell arra, hogy a jogvédelmet keresők elmozdulnak a könnyebb jogérvényesítési út felé, ezzel pedig – közvetett módon kiváltott sikerként – az emberi méltóság elleni jogsértésekkel szembeni visszatartó erő is nagyobb lesz.

